

PROTESTÁNS HETILAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

Megjelen minden héten egyszer szombaton egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt. — Az osztrák-magyar monarchián kívül eső országokba egy évre 7 frt. — Egyes szám ára 12 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt; kétszáz szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr.; harmadiknál 70 kr.; bélyegdíj mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr. Melléklési díj minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Nagy Péterfia-utca 961. sz. intézendők.

Magyarország m. t. képviselőházához

a magyarhoni ág. hitv. ev. egyetemes egyház kérvénye, melyben a gymnáziumi és reáliskolai oktatásról szóló törvényjavaslatot módosítani kéri.

(Vége.)

A 70. §. fentartja ugyan egyházunk főhatóságainak kivételek engedélyezésére vonatkozó jogát, de azt illusziussá teszi egyszersmind az által, hogy annak más tanintézetekre vonatkozó hatályát előleges miniszteri engedélytől teszi függővé; mert a kivételes engedély kérdése felett való határozatnál nem levén előre tudható, hogy az illető tanuló nem kénytelen-e később más tanodába járni; ezen rendelkezés azt vonná maga után, hogy a tanuló jövőjének biztosítása, tényleg mindenkor a miniszteri engedély kérelmezését tenné szükségessé.

E szakasz tehát oly irányban volna módosítandó, hogy az előleges engedély feltétele mellőztessék.

A 72. §. érintetlenül hagyván egyházunk tanárképzési és tanárképesítési jogát, az ellen, hogy e részben az állam kellő ellenőrzést gyakoroljon, nincs ellenvetésünk. — Egyházunknak a nyilvánossági s állami ellenőrzés elől elzárkózni nincs oka.

Annál sérelmesebb azonban s egyházunk culturalis működésének méltánytalan figyelmen kívül hagyását tanúsítja, hogy az ekép az állam ellenőrzése mellett képesített tanárok, a 27. §. szerint, az államkormány hatósága alatt álló középtanodákban nem alkalmazhatók, ha csak még egyszer a miniszter által kinevezett bizottság előtt vizsgálatot nem tesznek.

Ezen intézkedés következetlenséget is foglal magában, mert ha egyházunknál a tanári képesítés nem volna megfelelő, akkor a tanári működés ily tanároknak nálunk nem volna megengedhető; midőn pedig azt a törvényjavaslat is megengedhető-

nek ismeri el, nincs semmi indok tanáraink működési terét ily korlátok közé szorítani.

A 27. §. tehát ezeknél fogva akkép volna már csak a viszonyosságnál fogva is módosítható, hogy a 72. §-ban fentartott jogunk részben illusziussá ne váljék s a 72. §. értelmében képesített tanárok egyenlő állásban legyenek azokkal, kik a miniszteri bizottság előtt tettek tanári vizsgát.

A viszonyosság megkivánná egyszersmind a 73. §-nak is oly módosítását, hogy tanáraink az ezen szakaszban kiemelt szempontból se helyeztessenek másoknál rosszabb viszonyok közé.

Megjegyezzük még ezekkel kapcsolatban, hogy a tanárképző intézetekre nézve nem tartjuk elegendőnek, ha a 72. §-ban csupán a 66. §-ra történik hivatkozás, mert véleményünk szerint mindenkitől, ki magyarországban tanári képesítést nyerni kíván, megkövetelhető, hogy a magyar nyelvet teljesen birja, s ennek alkalmas módon a törvényben világos kifejezés volna adandó.

A 74. §-nak a tanárok és köteles tanóráik számának meghatározása, s a párhuzamos osztályokra való rendelkezése az 1791. XXVI. t. cikk 6. §-nak ellenére önkormányzati jogainkat csorbitja s ebből kifolyólag zavaró beavatkozásokra nyújt alkalmat.

E mellett a javaslat 64. és 65. §§-ban foglalt azon intézkedésekkel is, melyek szerint a tanerők alkalmazása, a tanrendszer és tanterv megállapítására vonatkozó autonom jogunk fentartatik, ellentmondásban van.

Midőn tehát ezek folytán ezen szakasz mellőzését kérjük, egyszersmind azt jegyezzük meg, hogy még azon esetre is, ha a tanárok száma iránti intézkedés mellőzhetlennek tartatnék, teljesen elegendőnek tartjuk, minden részlet mellőzésével, annak általánosságban való kimondását, hogy minden tanodában legalább annyi rendes tanár alkalmazandó, a hány osztály van.

A 77. §-ban az utolsó bekezdés kivételével csak

az foglaltatik, a minek egyházunk, a végre, hogy az állam kormánya tanodáink anyagi és szellemi állapotáról tudomást szerezhessen, eddig eleget tett. — Az utolsó bekezdés azonban teljesen felesleges, mert a szakasz elejében már benne foglaltatik, hogy a hitfelekezetek illető főhatóságaik útján terjeszthetik elő jelentéseiket. Ha ennek daczára az utolsó bekezdés mégis fenntartatnék, helytelen értelmezésre s a főfelügyeleti jog tekintetében önkormányzatunkra hátrányos magyarázatokra adna alkalmat. Miért is ezen utolsó bekezdés elhagyását kérjük.

A 79. §. utolsó bekezdése iskoláinkra is kiterjesztvén az 58. és 60. §.-kat, melyekben az, hogy más iskolákban is lehessen érettségi vizsgát tenni, s a reáliskolai érettségi vizsgálatnak gymnáziumivá tétele miniszteri engedélytől tétetik függővé: ezen intézkedés, túllépve a felügyelet határát, rendelkezési jogot adna a kormánynak.

Ezen intézkedés élénken sértené autonómiánkat s szaporitván az engedélyezési eseteket, ezzel egyszersmind szaporitáná az engedélyezésekkel járó, — a közoktatásnál jelenleg is érezhető bajokat.

Mi tehát ezen intézkedés mellőzését kérjük.

A 84. és 85. §-ok a legfontosabb jogok egyikére, iskoláink nyilvánossági jogára vonatkoznak s bár ezen szakaszban a nyilvánosság megadásának vagy elvonásának autonom joga nincsen kétségbe vonva, mindazonáltal ezen jog, részint egyes intézkedések által gyöngittetik, részint homályos szövegezés miatt ingatag magyarázatoknak tétetik ki.

Gyengíti e jogot a 84. §.-nak a megintésekre vonatkozó intézkedése, a mennyiben a jog elvonása kizárólag a megintések számától tétetik függővé, — azon kérdés pedig, hogy helyesen alkalmaztatik-e a megintés, számtalan surlódásra vezethet.

Ha azonban nem taláztatnék is helyesebb mód a megintések szabályozására, annyit miudenesetre szükségesnek látunk, hogy az egyes megintések közötti idő legalább egy évre szabassék, mert félév alatt, mint a javaslatban terveztetik, a megintés indokál szolgáló egyik vagy másik hiányon, az oktatás félbeszakasztása nélkül gyakran lehetetlen volna segíteni, mi azután mégis maga után vonhatná a súlyos következményekkel járó többi rövid időközű megintéseket.

Az említett esetben továbbá a megintések kezdetéről szóló intézkedést is módosítandónak tartjuk, mert arra, hogy minden tanoda, az új törvény kellékeinek megfelelőleg rendeztessék be, a létező

viszonyok közt, két év igen rövid idő, s erre, tekintve kivált a rendelkezésre álló anyagi erőt, legalább 5 év szükséges, és pedig úgy hisszük, országszerte.

A nyilvánosságra vonatkozó autonom jogunkat az 58. §. homályos szerkezete teszi ki káros félreértésnek, mert lehetővé teszi azon magyarázatot, mintha a nyilvánossági jog megadása a hitfelekezeteknél is, melyek szintén köteleztetnek a közép iskola felállítására iránti szándékot bejelenteni miniszteri elhatározástól függne, mi pedig önkormányzati jogunk mélyreható sérelmével járna.

Szükségesnek látjuk tehát, hogy a törvényben világos kifejezést nyerjen, miszerint a felállítandó iskoláink bejelentése csak tudomás végett történik, de annak nyilvánossági joga miniszteri engedély vagy elhatározástól nem függ.

Ezek azok, melyeket jelzett álláspontunkból a gymnáziumi és reáliskolai törvényjavaslatra nézve szükségesnek láttunk kiemelni.

Ugy vagyunk meggyőződve, hogy ezen észrevételeink során kért módosítások elfogadása nemcsak iskoláink protestáns jellegének s önkormányzati szabadságunknak megőrzését, az államkormány felügyeletének kellő biztosítását, hanem általában is a tanügy helyes irányú rendezését és továbbfejlesztését eredményezi.

Tisztelettel kérjük ezeknél fogva, hogy a gymnáziumi és reáliskolai oktatásról szóló törvényjavaslatot jelen kérvényünkben előadott észrevételeink értelmében megváltoztatni méltóztassék.

Budapest, 1880. ápr. 22.

A magyarhoni ág. hitv. evang. egyetemes egyház :

Báró Radvánszky Antal s. k.
egyet. egyházi és iskolai felügyelő.

Győri Elek s. k.
egyetemes főjegyző.

A domesztikáról.

(Folytatás.)

De számításon kívül hagyta S — s a jövőt is. Ő ugyanis csak a jelzett tényleges helyzetet vette fel; arra alapított, a mi kimutatva van; de arra nem, a mi kimutatva nincs, a mi pedig kell. Már pedig ha közpénztárt akarunk állítani, mindenesetre számításba kell vennünk minden szükségletet. Kiadási a'apud nem vehetjük fel azt, a mi van, hanem azt kell felvennünk, a mi szükséges. — Példával világosabb a dolog. S — s azt mondja, hogy van 574 lelkészi állomás, 1063 tanítói állomás stb., ebből első osztályú, másod osztályú stb. lenne ennyi, meg ennyi. — Még arra is számít, hogy több helyen a tanítószék a lelkészi állomással csatoltatván, kevesebb díjazás lesz szükséges. Arra nem reflektálok, hogy ez nem lesz lehetséges; azt sem veszem számításba, hogy ily megtakarítással mennyi maradna a közpénz-

tárban? De számításba veszem a népnevelési állami törvényt, a Molnár A. konvent által elfogadott nevelési javaslatát. Ezek ám nem elégsznek meg egyházkerületünk 1063 tanítójával; azt mondják: egy tanító 80 növendéknél többet az oktatásiügy kára nélkül nem vezethet. És vegyük már számításba így egyházkerületünket. Minden egyházközségben kell egy tanító; még pedig ha már 30 tanköteles gyermek van: önálló tanító. Az az idő is csak el jön, midőn a világi előljáróság oly szigorral végrehajtja a kényszer-iskolázást, mint végrehajtották az általános hadkötelezettségi törvényt. És mi lesz ekkor? Nem 1063, de legalább is 2000 tanítói állomást kell fentartani. Hogy többet ne mondjak, ime itt van H.-Szoboszló. Jelenleg fizet két lelkészt, két gymn. tanárt, egy önálló kántort, 4 fi- s 4 leánytanítót. A tankötelesekből minden tanteremre s tanítóra esik 167. A feljárókból esik 106. Már csak a feljárók összegét véve is fel, haladéktalanul szervezni kell két tanítói állomást; szervezni kell okvetlenül. mert addig a törvény végre nem hajthatatik, mert addig maga az egyház kénytelen elnéző lenni, a tankötelesek felhajtása iránt, mert sem helyet, sem tanítót nem tud adni. És tegyük fel, már hogy S—s terve szerint, kivettelnék reánk 12.076 lélek után ugyanannyi frt. 250 (1600□ öles) hold földünk adna 2000 frtot, összes jövedelmünk 14.076 frt lenne. Ebből 2300 frt a két lelkészé; 1600 frt a két tanáré, 500 frtjával 4000 frt a 8 tanítóé, 400 frt a kántoré, ez összesen 9200 frt. Marad 4876 frt. Királyi adónk s illeték-egyenértékünk 729 frt s pár krajczár; adósságunk is van; legalább 80 gyermeket el kell látni ruhával, tankönyvvel; az épületek reparálása, az iskolák fűtetése, tűzkárbiztosítás stb. felemészt évenként 1500—2000 frtot. Mit adhatunk be a közpénztárba? Feltéve, hogy a 12.076 frt az utolsó krajczárig beszolgáltattatik s bevehetelenség semmi sem lesz: alig adhatnánk be 1000 frtot. De az a kérdés, hogy onnan, hol nem 8, de 16 tanítói állomást kell fentartani: elvehető-e az 1000 frt? — Egy olyan egyház, melynek magának is nagy szüksége van: adhat-e másnak, hogy jövedelméből, saját hátramaradásával, amaszt kiségitse? Ilyet valószínűleg nem kíván sem S—s, sem senki a földkerekségén; mert ez éppen olyan volna, mintha egy rongyos magán ember, a helyett, hogy magát megruházná, odaadná pénzét szomszédjának.

Vagy vegyük fel a dolog másik oldalát. Felállítatik a közpénztár, melyből az egyes egyházak behivatalnokai fizetnek. Az illetékesek megcsinálják az adókiivetést, a költségvetést. Vajjon az intéző körök szemet hunyhatnának-e a mi egyházunk azon kívánalma előtt, mely szerint kérnénk, hogy legalább annyi tanterem s tanítói állomás szerveztessék nálunk, a hány száz tanköteles van? Ezen szükségletet pedig csak a kérelmező egyházra vetnék-e ki, vagy az összesre? Bizony akárhogy forgassuk S—s tervét: Szoboszló vagy deficizzel küzdene, vagy segítségre szorúna. Más, nálánál kisebb egyház segítségére, a mire S—s tudom bizonyosan, hogy nem is gondolt.

Épen így állana az eset egyházmegyénkkel is. Pedig ez még gazdagnak, erősnek mondható sok egyházmegyéhez képest. A mi egyházmegyénknek S—s számítása szerint körülbelül 119 ezer frtot kellene s lehetne beadni a közpénztárba. Csak a jelenben fizetendő 24 lelkészállomás és 96 tanítótság után ki fizettelnék 68 ezer forint; a még hiányzó

48 állomás igénybe venne 23 ez-r frtot, ez 91 ezer frt; maradna 28 ezer forint. Ez pedig a közigazgatási s egyéb szükségletet nem fedezné. Ki segítne tehát rajtunk? Felső-Szabolcs? Debreczen? Bizonyosan egyik sem, mert van azoknak is szükségük s éppen annyi, mint nekünk.

Összekötetésben áll még e kérdéssel egy másik is. Nevezetesen nem egy, de több egyháznak vagy a polgári község vagy a közbirtokosság nyújtott tetemes segítséget, oly közös vagyonból, mely mindnyájuk osztatlan vagyona volt, ugy gondolkozván, hogy az osztatlan vagyonnak közalaplul átadása által tetemesen megkönnyítették az egyesek terhe. Így például: iskolákra lévén H.-Nánásnak szüksége, az egyháztanács az adóemelés felől gondolkozott; de a közbirtokosság, hogy az adóemelés elkerültessék, a közös alaplul 1000 hold földet adott át az egyháznak örök alapítványul s így nem kellett egyeseket adóemeléssel terhelni. Így tett tudtommal Debreczen is, 1000 hold földet, a legelő-adóból évente 11 ezer forintot, újabban ismét 140 ezer forintot tévén alapítványul, hogy az egyesek terhe ne szaporittassék. Így cselekedett éppen a mult év végén H.-Szoboszló is; a közlegelőkből szakasztta ki iskola-alapot, hogy az adón változtatni, emelni ne kelljen. — Mit mondanának már az ily helyzetű egyházak, melyek meghozták a jó ügy érdekében a közösből az áldozatot, hogy az egyesek adója re emelkedjék s most azért még is elfogadtatnék, hogy lélekszám szerint fizessen egy frtot, közalapluljának jövedelmét is adja a közpénztárba? Tudok polgári községet is, melyben mai nap sincsen közköltő; míg vannak helyek, hol a közköltő az államadónak 45—90%-a. Vajjon jutna-e azért eszébe a községek egyetemének azt mondani: „Ez nem igazság! adjátok közösré azt az alapot, mit a végett teremtettetek közösen magatoknak, hogy az egyesek terhe megkönnyítettessék.“

Zsigmond Sándor.

(Folyt. köv.)

A hód-mező-vásárhelyi reform. főgymnázium tanári karának észrevételei a „Tiszántuli reformált középiskolai tanáregyesület“ központi bizottságának a legújabb miniszteri tantervre tett megjegyzéseire.

Tanártestületünk a tanterv ügyében protestáns tanáregyesületünk egész bizottságának összehívását részint az idő rövidsége miatt és költségkimelés tekintetéből, részint és főleg folyamatban levő tanári teendőink miatt, melyeknek megszakítása tanügyünk hátrányára történnék, nem kívánja. Kötelességének ismeri azonban a „Protestáns Hetilap“-ban a központi bizottságtól ereit felhívás folytán ugy a miniszteri tantervre, mint a központi bizottságnak erre tett megjegyzéseire vonatkozó észrevételeit általában véve röviden, ott ugyan, hol talán lényegesebben eltérő nézeteket vall kissé bővebben is megtenni; előre is kijelentvén, hogy a mely pontokat külön nem érintünk, azokat hallgatagon helyeseljük.

I. A miket a központi bizottság a miniszteri tantervre vonatkozólag *általánosságban*, elvi szempontból elmond, azokat átlag véve mi is elfogadjuk. Sőt helyi viszonyainktól indítatva, még talán erősebben is kívánjuk hangoztatni azon elvet, melyet az állami tanterv latolgatásánál, a sok, egymást követő tanügyi kísérletek mai korszakában üdvös do-

log szem elől nem tévesztünk, a melynek Molnár Aladár is oly félre nem magyarázható módon adott kifejezést javaslatában és a melyet a konvent tanügyi bizottsága is magáévá tett, hogy: a particularismusnak végre valahára el kell tűnnie, ha haladni, s az autonómia leple alatt *maradni* nem akarunk; ha összes protestáns tanügyünket előre jól átgondolt terv szerint, vállvetett munkássággal mai, sokak által megvetett vagy legalább kicsinyelni szeretett helyzetéből kiemelni s előbbre vinni kívánjuk; ha, a mit lehetetlenségnek nem tartunk, prot. gymnáziumainkat a hazai műveltség terjesztésében épen oly számot tevő tényezőkké akarjuk tenni, mint a milyenekül, úgy látszik, ma már kiválóan az államiak szeretik magokat tekinteni. Az állami tantervvel a lehetőségig megtartani óhajtott ezen összhangzás elvét mi annyival inkább elfogadandónak véljük, mert helyi viszonyainknál fogva nekünk nem egyszer volt már alkalmunk hátrányos voltát tapasztalni az egyöntetűség hiányának az átlépéseknél; környezve levén gymnáziumunk több az állami tantervet követő gymnáziumoktól, melyekből gyakran évközben is lépnek át tanítványok a miénkbe és viszont. Helyeseljük a központi bizottság által kifejezett azon elvet is, hogy a tananyag mennyiségére nézve, a fentjelzett célhoz képest, nyujtanunk kell annyit, a mennyit az államiak nyujtanak; de másfelől a túlterheléstől való óvakodást, úgy hisszük, nemcsak a tanítványok érdeke, hanem azon figyelembe veendő tekintet is javasolja, hogy a mi protestáns gymnáziumaink legtöbbje, tudunkkal, nem rendelkezik — legalább ez idő szerint — nagyobb számú tanerővel.

Ezen általánosságban veendő helyeslésünk mellett azonban némely pontokra nézve eltérő véleményünk van ugy a miniszteri tanterv megszabásait, mint a központi bizottságnak ezekre tett észrevételeit tekintve; lényegesebben kivált a magyar nyelv és irodalomtörténetre, továbbá a phil. propaedeutikára vonatkozólag, melyekről alább az egyes tantárgyak rovatában kívánunk bővebben szólni.

II. Áttérve a részletekre.

1. A *vallástanra* nézve helyesnek találjuk a tananyagnak azon beosztását, a mely egyesületünknek mult évi közgyűlésén megállapították. És minthogy a magyar történelem tanítása a miniszteri tanterv szerint az alsóbb osztályokból ki van zárva, óhajtatandónak tartjuk mi is, hogy a magyar prot. egyháztörténet tárgyai a kínálkozó helyeken, főleg a fontosabbaknál, a hazai történelem ide vágó eseményeinek tüzetesebb méltatásával kellőleg világosítottassanak a növendékek előtt, hogy az említett hiány ez uton is, legalább részben kipótoltassék. A mi a vallástani oktatásra fordítandó tanóra mennyiségét illeti, ha 6 osztályon keresztül a vallási oktatás ugy eszközöltetik, mint azt azon cél kívánja: „hogy a növendékek szívében a vallás és egyház iránti hű szeretet állandóan meghonosuljon s erkölcsiségök és egész lelkületök reformált ker. vallásunk életelvei szerint idomuljon“: akkor a két felső, a VII—VIII. osztályban részünkről elégnek tartanánk külön egy-egy órát; míg amazokban a két órát mi is okvetlen szükségesnek itéljük a kitűzött cél elérésére. Véleményünk nyomósítására, hogy t. i. az előbbi osztályokban sikeres haladás után a 7-ik és 8-ik osztályban e tantárgyra egy-egy órát elégnek tartunk, felhozhatjuk nemcsak a tanerők csekély számát, hanem azon tekintetet is, hogy e két felsőbb osztály növendékei, különösen az érettségi vizet-

gálatra készülők, sokféle teendővel vannak elhalmozva. Fel-
említjük még, hogy a két felső osztályban a vallástan tanítására erdélyi protestáns atyánkfiai is elégnek tartják az egy-egy órát. (L. Jegyz. k. az Erdélyrészi ev. r. értekezetlet 20. l.)

2. A *magyar nyelv és irodalom* tanítására a miniszteri tantervben kitűzött tanórábeosztás helyébe elfogadjuk az egyesületünk központi bizottsága által javasolt beosztást, a mely szerint e tantárgy a két első osztályban 5—5, a harmadikban 4, a többi osztályban 3—3 órán taníttassék; azon esetben mégis, ha a miénknél, meglehetősen okoknál fogva az irodalomtörténet rendszeres tárgyalása a 8-ik osztályra hagyatik, az óramennyiséget egygyel szaporítandónak itéljük; okainkat erre nézve alább fogjuk kifejteni. Helyeseljük a központi bizottságnak azon javaslatát is, hogy a harmadik és negyedik osztály számára e tantárggyal kapcsolatban oly olvasókönyv szerkesztessék, mely a hazai történelem nevezetesebb mozzanatait felölelvén, tanítványainkkal a korszakot alkotó főbb eseményeket, ezek főbb tényezőit, kimagasló nagy embereink tetteit megismertetvén, hivatva lenne pótolni a hiányt, mely a miniszteri tanterv azon intézkedéséből keletkezik, hogy az alsóbb osztályok növendékeitől a hazai történelem, azon elv szigorú keresztül vitélére, hogy egy tantárgy se ismétlődjék, elvonatik. Ám legyen megtartva ezen elv az egyöntetűség kedvéért is; de azt hisszük, nekünk magyaroknak sok okunk lehet megragadni minden kínálkozó alkalmat, a melylyel tanítványainkban a hazafias érzületet, önfeláldozó tettek iránt a fogékonyságot és elhatározást felgerjeszhetjük. Ily olvasókönyv, nézetünk szerint is, ezen cél elérésére kellő szolgálatot fog tenni, habár a dolog természete szerint, rendszeresen nem tárgyalhatja is hazánk eseményeit.

A négy felső osztályban e tantárgy anyagának megállapítására és beosztására nézve véleményünk eltér mind a miniszteri tanterv megszabásaitól, mind a központi bizottságnak ide vonatkozó véleményétől. Nézetünk és eddigi tapasztalásunk szerint ugyanis az irodalomtörténet rendszeres tanításának a 8-ik osztályra szorítása célját tévesztett, s a sikert nagy mértékben kockáztató kísérlet. Elismerjük ugyan, hogy rendszer van abban, ha a magyar nyelv és irodalom ismertetésére az előző osztályok olvasmányai fokozatosan előkészítik az ifjakat s ezen tanmenet gyümölcsöző voltát sem okunk, sem célunk tagadni; sőt az olvasmányokra épített ezen üdvös eljárást megtartani az általunk javaslandó tananyag megállapítás és beosztás mellett is lehetségesnek és szükségesnek gondoljuk. Azonban azon nagy területet, melyet ma már az irodalomtörténet betölt, a benne rejülő nemzeti művelődési nagy és fontos érdekek mellett is, oly rövid idő alatt bejárni, hogy ugy szóljunk, befutni a tanítványokkal, nem tartjuk eléggé áldásos munkának. Tudjuk, hogy a miniszteri tanterv azon okból és hiedelemben tette a régiebtől eltérő ezen beosztást, mert az előző években ugy a tananyag elméleti részében, a műfajok tárgyalásánál, mint az ezekkel kapcsolatban tartott olvasmányok taglalásánál megszerzik már a növendékek, legalább jó részben, azon ismeretanyagot, melyből azután a 8-ik osztályban a rendszeres irodalomtörténet nőné ki magát. De kérjük, nem mosodik-e el igen sok ismeret, melyekről elmúlt években hallottak a tanítványok? Hihető-e, hogy annyi és oly sokféle tananyag és a

könnyűség mellett, melylyel a tanítványok nagy része hajlandó venni az ily munkát, nem folyik szét s nem megy feledésbe azon ismeretek nagy része, melyeket az olvasmányok és az ezekhez fűzött magyarázat nyújtottak? Mi ezért, eddigi tapasztalatainkra támaszkodva, legalább is kétes sikerű, az illető tanárra nézve pedig igen nehéz feladatnak tekintjük azt, hogy az irodalomtörténet rendszeres tanítása, éppen annak folyamában kellő terjedelemben tartott olvasmányok, a jelesebb vagy éppen korszakot alkotó írók működésének minden, általuk nyomósabban mívelt téren élénk és friss érzetése nélkül, sok helyt csak reminiscenciákra támaszkodva, rövid három órával az utolsó osztályra szorítottassék. Ennél fogva óhajtandónak tartjuk, hogy az irodalomtörténet anyagának egy része tétessék át az előző évre, illetőleg kezdessék meg, mint ezelőtt volt, a 7-ik osztályban. Ennek áttétele azután okvetlen maga után vonná az 5-ik osztálytól kezdve az anyanyelvi többi tantárgynak változtatására leendő beosztását is. És ezt megtehetnők az előzetes olvasmányokon alapuló tanmenet megtartása mellett annyival is inkább, mert a miniszteri legújabb tantervben az 5-ik osztály számára előírt „Szerkezettan” tanítását mellőzhetőnek találjuk. Ezen különben is minden oldalról erőnek erejével előrántott, az aesthetika, költészet, logika, és szónoklattan mezejéről összeböngészett ismeretekből számba vehető rendszer nélkül mondva csinált új tantárgy, mint saját tapasztalásunkból állíthatjuk, oly száraz, gyümölcsötlen, a növendékek lelki letétől annyira távol álló valami, hogy mint egész évi tananyagnak kiküszöbölését, egyéb okoknál fogva is, szükségesnek tartanók. Ezzel csak azt akarjuk kifejezni, hogy a szerkesztés dolgával külön, oly hosszú időn át, a mennyit számára a miniszteri tanterv kiszab, foglalkozni, drága idő és erőpazarlás. Mert másként elismerjük, hogy azon ismeretek közül, melyeket az ugynevezett „Szerkezettan” nyújt, a lényegesebbekre szüksége van a tanulónak: csak hogy mi ezek elsajátítására sokkal kevesebb időt és más módot is célravezetőnek gondolunk. Nézetünk szerint a szerkesztésnek főbb és szükségesebb szabályait, részint gyakorlatiasan az irány és verstani ismeretek közlése alkalmával, az olvasmányok különböző és jelesebb példányain, részint a fogalmazványok kidolgozására adott utasításokkal kapcsolatban, részint és főleg a szónoklattan tanítása közben, melynek anyaga több ponton úgy is összevág a szerkezettannal, meglehetne ismertetni a tanítványokkal.

Lenne tehát, javaslatunk szerint, a négy felső osztály magyar nyelv és irodalmi anyagának megállapítása és beosztása a következő: az 5-ik osztályban költészet-aesthetika; alapismeretek s a költői műfajok közül az epikai s leiró-oktató műfajok, a mellőzendő szerkezettan helyébe; a 6-ik osztályban lírai és drámai műfajok; a 7-ikben: szónoklattan és az irodalomtörténet tanításának megkezdése és valamely korszakig, például 1772-ig leendő végezése; a 8-ik osztályban az irodalomtörténet többi részének, mint az előbbiben is, kimerítő, tüzetes tárgyalás. Véleményünk mellett, hogy az irodalomtörténet rendszeres tanítását az utolsó évre hagyni nem látszik célszerűnek, felhozhatjuk azon figyelembe vehető jelenséget is, hogy már az országos központi tanfériak köréből is rosuló hang emelkedett ezen beosztás ellen. (L. dr. Babics K. fellépését, a ki egyszersmind a szerkesztést is mellőzendőnek itéli.)

Ha mégis, talán az egyöntetőség kedvéért, a miniszteri tanterv szerinti beosztás megmaradna, az irodalomtörténet sikeresebb tanítására 4 órát elkerülhetlennek tartunk a 8-ik osztályban.

A szavazásról a központi bizottság által nyilvánított véleményhez pótlásul még hozzá adnók, hogy a szavazás a szónoklattan, mint elmélet és gyakorlat, szoros kapcsolatban állván, szakszerű irányzása éppen azon osztályban van leginkább helyén, a melyben az említett tantárgy tanítatik; így tehát azt csak az önképző társulatokra szorítani nem tartjuk elegendőnek.

Az írásbeli dolgozatokra nézve röviden kifejezett nézetünk ez. Inkább kevesebbet szám szerint, de jól, mint többet, kellő gondozás nélkül. — E tekintetben a kimerítő előkészítésre és a rendszeresen vitt átnézés és javításra fektetendő a súly. Tehát mi a fogalmazványok számát túlvinni a miniszteri tantervben megszabottnál szükségesnek nem tartjuk. A felsőbb osztályok iskolai írásbeli dolgozataira nézve azon véleményben vagyunk, hogy az önerőből való fogalmazás biztos kitudása végett elegendő, ha a tanár minden időszakban egyszer a tanteremben való dolgoztatással igyekszik meggyőződni arról, hogy mire képesek tanítványai.

A tiszántuli ref. egyházkerület tanügyi bizottságának értekezlete Debreczenben 1880. máj. 19., 20. és 21-én.

Az egyetemes konvent által általánosságban elfogadott köznevelési és közoktatási szervezetre 11 egyházmegyéből érkeztek be a vélemények; ezeken kívül a debreczeni és m.-szigeti főiskolák tanárkarai is nyilatkoztak a felett. Ezen különböző vélemények csoportosítása és kombinálása képezte az értekezletnek legfőbb tárgyát; s ezeknek alapján a következő *főbb és lényegesebb módosítások* tétettek a szervezeti javaslatra, melyek elfogadás végett az egyházkerülethez terjesztetnek fel.

A 13. §. után, mely azt tartalmazza, hogy népiskoláinkból a más vallású növendékek csak azon esetben utasíthatók vissza, ha az illető osztályban a törvényes létszám már betelt, vagy ha a tankötelesek száma a törvényes létszámot megüti, pótléklul tétessék: „Tanintézeteinkbe lépő más vallású növendékek a helyi körülményekhez képest vagy kétszeres tandíjfizetésre kötelezettek, vagy a hol tandíj nincs, az iskola fentartására kötelesek bizonyos arányban — a mint az az egyháztanács által megállapíttatik — évenként járulni.”

Az óvodákra vonatkozólag azon észrevétel tétetett, hogy addig is, míg az óvodák felállítása a kisebb egyházközségekben is lehetővé válnék: az illető egyháztanács ajánlatára s az esperes jóváhagyása mellett óvószertűleg egyes tisztességes nők is gondozhatják a 6 éven alul levő gyermekeket.

Azon szabályok, hogy az elemi és felső népiskolatanítónak 30, a gym. és tanítóképezdei tanároknak 25 óránál többet nem szabad tanítani, kiagyatni véleményeztettek.

Az olyan leendő népiskolai tanítókra nézve, kik nem végeztek tanítóképezdét, meghatározatni véli a bizottság, hogy a tanítóképezdei tantárgyakból előbb *magánvizsga* tételre utasíttassanak és annak sikeres letétele után bocsáttassanak képezítő vizsgálatra. Kivételkép azonban a képezdét nem végeztek közül azok, kik a képezdei tanfolyamnak meg-

felelő középiskolai osztályokat jó sikerrel végezték s már 2 évig tanítóskodtak, magánvizs. álatra ne köteleztessenek.

Ideiglenes és segédtanítókul nem csak a képezdei tanfolyamat végzett egyének, hanem a képezdei tanfolyamnak megfelelő gymn. osztályokat járt tanulók is alkalmazhatók.

A tervezetben az elemi iskola tanítók fizetése $\frac{1}{4}$ holdnyi kert használatán kívül 400 frt; a bizottság ezt azzal kívánja pótoltatni: vagy ha az egyházközség anyagi erejétől teljességgel nem telik 300 frt.

71. §. A lelkésztanítóktól is tanítóképesítő vizsgálat letételét kívánja; ezt a bizottság erre nem kötelezné a lelkészeket miután azok már a 2 lelkészképesítési vizsgálatot kiállották, rendszeres nevelés és oktatást tanultak.

A tanítók ha az iskolaszéknek tagjai, akkor ne csak tanácskozási, de szavazati joggal is birjanak.

A 40. §-t, mely arról intézkedik, hogy a 10 évvel idősebb gyermekek a nyári szorgalomszak alatt a legnagyobb munkaidőben csak reggel 7—10-ig; vagy 7—9 óráig legyenek az iskolában, kitöröltetni óhajtja a bizottság.

Az esperest teendői között az is megemlíttessék, hogy halasztást nem tűrő esetekben a helyi egyháztanács felterjesztésére a tanítónak hivatalától felfüggesztését elrendelheti mely sürgős intézkedésről az egyházmegyének jelentést tesz annak helybenhagyása által válván a felfüggesztés végérvényessé.

A tanítóképezdei tanárok fizetése, a javaslat szerint elfogadtatni véleményeztetik, hanem egészítették ki a 88. §. azon pótlékkal: öt évi szolgálat elmúltával a rendes tanárok 1000 frt fizetése, a 6-ik évtől kezdve 3%-val emelkedik 10 éven keresztül, vagyis a 15-ik szolgálati év betöltéséig.

A 89. §. hagyassék el.

A reáliskolákról szóló részletek egyszerűleg kihagyatni véleményeztetnek; felekezeteinknek gymnáziumokra van szüksége.

A gymnáziumban a tanárok száma a képen véleményeztetik megállapíttatni, hogy:

a)	nyolcz osztályú teljes gymnáziumban	legalább 10,
b)	hat " " " " "	7,
c)	négy " " " " "	4

tanár legyen. *Fizetésük* pedig:

a) nyolcz osztályú gymnáziumnál tisztességes lakáson vagy megfelelő lakbären felül sehol sem lehet kevesebb 1000 frtnál;

b) hat osztályú gymnáziumnál 800 frt;

c) négy osztályú gymnáziumnál 700.

Mindenütt, a 6-ik évtől kezdve ezen összegek után évenként 3%-al emelkedik tíz éven keresztül.

A gymn. igazgató tiszteletdíja is az osztályok számához képest 100—150 és 200 frt között váltakoznék.

A 178., 179., 180., 182. §-ok tartalma a belrendtartásba veendő fel; az országos törvényben elég, ha általánosságban felemlítetik, hogy melyek a középtanodai hatóságok; azoknak részletes jogkörét meghatározni és körül írni minden egyházkerületnek hagyassék fel; miután oly különbözők a helyzeti viszonyok és körülmények, hogy azokra nézve egyetlen szabályt alkotni szinte lehetetlen.

A 185. §-ban ajánlva van, hogy a középtanodai oktatás kezelésére való szakszerű felügyelet gyakorlására, az országos egyházi tanács, az összes középiskolákhoz két vagy több állandó középiskolai felügyelőt válasszon. E helyett az javaslatatik, hogy minden egyházkerület maga válasszon a kebelében létező középtanodákra ilyen felügyelőt, a ki tehát az egyházkerület középiskoláit évenként több zör meglátogatja, az érettségi vizsgálatokon elnököl, azokat vezeti és a bizonyítványokat aláírja; tapasztalatairól az egyházi hatóságokat értesíti.

194. §. Az akadémiai tanárok fizetésére nézve a miniszterium tisztes lakáson vagy 300 frt lakbären felül 1200 frtban véleményeztetik megállapíttatni.

A 200. §-ban kimondandó lenne, hogy: a hittanszaki tanulók minden évben szigorlatot tegyenek; továbbá az oly theologiai főiskolában hol nincs böcsészeti tanfolyam, az 5 rendes hittanáron felül 2 böcsészeti tanszék állítandó, a rendszeres böcsészet (alpböcsészet, ismerettan, logica, ízlés-tan, exhica), vallásböcsészet és paedagogia előadására.

A böcsészeti teljes szakosztályban egyelőre elegendőnek véleményeztetik 12 tanerő. A 6 tanszékkel berendezendő böcsészeti tanfolyam — a mint az a 203. § ban érintve van — saját czéllal nem bírván s az erők elforgácólasára vezet, egyszerűleg mellőztessék.

A 205. §-ba beviendő lenne, hogy joghallgatóink legalább prot. egyháztörténelmet, művelődési és böcsészet történelmét köteleztessenek hallgatni; épen azért az oly jogi intézetnél, mely elkülönítve áll fenn, a jelzett tudományok előadására 2 tanszék állíttassék.

Az egyetemes konventnek azon felhívására, „hogy miután közoktatásügyünk rendezése halaszthatlanul és sürgősen szükséges, az egyházkerületek hatalmazzák fel az egyetemes konventet, hogy azon esetre, ha a zsinat legközelebb nem jöhetne össze, annak összeüléséig is a konvent állapítsa meg, a tervezet értelmében közoktatásunk szervezetét s azt már az 1880. év őszével megnyíló tanévre léptesse életbe“ a tanügyi bizottság azon nézetben van, hogy ez a köznevelési és közoktatási szervezet a legbensőbb és legszorosabb egybeköttetésben állván az egyházalkotmányonnyal, míg ez utóbbi meg nem állapíttatik, addig a közoktatási szervezet sem lesz véglegesen rendezhető. Tartassék meg tehát az alkotmányozó zsinat mielőbb s az rendezze iskolaügyünket is.

T. S.

KÖNYVISMERTETÉS.

Egyetemes alkotmányisme rövid vázlatban Schwarz Gyulától. Budapest Aigner Lajos 1880. Ára nincs kitéve.

Szerző arra a nézetre támaszkodva, hogy az általános miveltiségre igényt tartó magyar állampolgárnak szükséges ismernie a modern államok alkotmányformáit, a művelt közönségnek és azoknak az intézeteknek ajánlja művét, melyeknek hivatásuk művelt állampolgárokat és tanítókat képezni. „Igy nemcsak a főgymnaziumok felsőbb osztályai a politikai földrajzban való oktatáshoz s a főreál-tanodák felsőbb osztályai hasonló célra, de tanító-képezdei és polgári tanodáink is mintegy bevezetésül a tüzetes magyar alkotmánytanhoz“ — használhatják e könyvet.

A mű két részre oszlik; első része „Bevezetés az államtudományba“ cím alatt az állami élet tényezőinek és a

különböző alkotmányformáknak alap-fogalmát adja; a második részben „Alkotmányisme“ czim alatt az egész világ nevezetesebb államainak alkotmányait ismerteti. A tárgyalás rövid, csak a lényeges mozzanatokra terjed ki; a forgalom meghatározások nem mindenütt szabatosak, szoros tudományosok; jog- és államtudományokban képzett ember könnyen értheti azokat, de tanulmányozásuk a szükséges jogi, közigazgatási és alkotmányi előfogalmakkal nem bíró ifjabb tanulók részéről — kimerítő magyarázat mellett is — nem kevés időt és fáradságot venne igénybe.

Nem érintem azt, mennyiben van szükségök e könyvre a gymnásiumoknak és reáliskoláknak; egyedül arra teszek pár észrevételt, bevétessék-e, mint tankönyv, a tanítóképezdekbe. Bár a magam részéről is minden lehetőt megtenni szeretnék, a mi a tanítójelöltek ismeretkörének bővítésére és gazdagítására vezetne, nem javallhatom e tankönyv használatának elrendelését. Az intézetnek igen sok tárgya van, melyek közt kétségkívül azok az első fontosságúak, melyek a tanítói hivatalra képesítéssel állanak legszorosabb kapcsolatban. A tanítóképezdei tanfolyam rövidsége a tárgyaknak részletekig terjedő tárgyalását sem eegedi meg, hanem csak a fontosabb részek ismertetésére kényszerít. Mindazt ami kevésbé fontos vagy az idő rövidsége mellett el nem végezhető, a főbb részek kidomborítása mellett, csak röviden, vázlatilag lehet ismertetni a rokon tárgyakkal kapcsolatban. És e kényszerhelyzetből származó, de paedagogiaiilag teljesen indokolt eljárással állani ellentétben e könyvnek használata, a mennyiben a földrajz egy részéből a tanítóképezdek számára új s önálló tantárgyat képezne. De többet is ölel fel, mint a mennyi a kiszabott óraszám alatt elvégezhető, mert nemcsak az alkotmány-formát ismerteti, hanem az alkotmányos élet főbb tényezői működésének és hatásköréhez tárgyalására is kiterjed. De meg az a mód, illetőleg eljárás, melyet szerző műve használatára nézve kijelöl, ellentétben áll a methodica követelményével is. Szerző szerint ugyanis ez „mintegy bevezetőül a tüzetes magyar alkotmánytanhoz“ használtatnék, mely esetben végig tanulná a növendék az európai, ázsiai és amerikai államok alkotmányát, mielőtt csak egy állam alkotmány-formáját is részletesen ismerné és ennek tárgyalása közben elsajátítani az alkotmányos élet alapfogalmait, és ezek gyakorlati alkalmazását látná. Így nem lenne meg az alap, melyhez hasonlítva könnyebben fogná fel és értené meg azt, mit tanulnia kell. Ha tanítani kellene az alkotmányismét, akkor is inkább azt óhajtanám, hogy nem bevezetésül a hazai alkotmány tárgyalásához, hanem az alkotmány tanításának végeztével vétessék elő e tantárgy.

De azért, hogy tankönyvül nem ajánlom, értékesnek tartom e művet, mert hüen, igazán és hitelesen terjeszti előakbe azokat az alkotmányi ismereteket, melyekre a politikai földrajz tárgyalása alkalmával szükségünk van. Megkönnyíti a tanulmányozást, épen azért a tanítóképezdei és népkönyvtárakban nemcsak helyet foglalhat, hanem azokból hiányoznia nem volna szabad. Nagy hasznát vehetnék továbbá lelkészeink, művelt iparosaink, kereskedőink, kik részletesen nem foglalkozhatnak e tárggyal, mert ebből kevés fáradsággal szép és az általános műveltség tekintetéből nagyon szükséges ismeretekkel bővíthetnék szellemi látókörüket.

Egy tanár.

RÖVID KÖZLEMÉNYEK.

A debreczeni ref. egyházmegye, f. hó 24-én tartotta meg közgyűlését, melynek főtárgyai voltak: a köznevelési és közoktatási tervezeti javaslatra az észrevételek megtétele; kevés módosítással elfogadtatott. Továbbá az esperesre és segédgondnokra beérkezett szavazatok felbontatván: esperestté *Dávidházy János*, pocsalyi lelkész egyházmegyei jegyző 20, *Bernát István* eddigi világi tanácsbíró 22 szavazattal választották meg. Két derék reményteljes ifjú ember kik már eddig is szép példáját tanusították nemes érdekeltségöknek és egyházas buzgóságuknak. Örömmel üdvözljük őket!!

A gymnáziumi és reáliskolai miniszteri törvényjavaslat ügyében annyi különböző hír merült fel a közelebbi hetekben, hogy már közölni sem mertük az „Egyetértés“ azon hírért, hogy e törvényjavaslat alkalmasint örökre levételett a napi rendről s ily alakban többé nem is fog beterjesztetni. Azonban úgy látszik, hogy az „E—s“ értesülés alapos volt, mert ha az országgyűlés június hó 1-ső napjainban bezáratik, akkor képtelenség feltenni, hogy ezen ülészakban az még napi rendre tűzessék, későbbben pedig reményljük, csak javított, tökéletesített alakban fog az országgyűlésnek bemutatatni. Óhaj tandó volna különben a miniszteri reputáció és a jó békesség kedvéért, hogy a kiadandó törvényjavaslatra nézve a felekezetek hallgatassanak ki. Az eddigiek utáú különben constatálhatni, hogy a „Prot. Hetilap“ jól ítél ezen törvényjavaslatról és annak megérdemelt sorsáról.

A népnevelési egyletek újra felélesztése tárgyában, Fehér megye gyűlésén élénk mozgalmat indított Zichy Jenő gróf. E mozgalom úgy látszik nagyobb hullámokat fog vetni s nemcsak Fehér megyére szorítkozik hanem országossá lesz. Mint ilyet melegen üdvözölte a 3-ik egyetemes tanítógyűlés végrehajtó bizottsága, s örömmel üdvözljük mi is kívánva hogy ez az új nemes czélú s nagy horderejű mozgalom több sikert, nagyobb eredményt érjen el, mint az Eötvös közoktatási minisztersége alatt megindított s csakhamar a közönyösség sárában teljesen megfeneklett szalmatüzi buzgóság elért. Épen ezért az egyletek elé határozott, concret czélok kitűzését óhajtuk annyival is inkább, mivel az előző időben létrejött egyletek is a miatt szűntek meg, véleményünk szerint, mivel bár nagyhangu általános phrasissokban, sőt jól esik feltennünk, hogy jóakaratu buzgóságban sem volt hiány; de teljesen hiányzott határozott s részletesen megállapított czéljuk. A czélokról melyeket az ily egyletek magok elé tűzhetnek, adandó alkalmal elmondjuk véleményünket.

Gyászhir. Az Urnak egy hű szolgája hunyt el a nagykárolyi egyházmegyében pünköszt első napján, PAPP LAJOS szaniszlói ref. lelkész személyében. A boldogult 1812-ben született. Iskolai pályáját Debreczenben végezte el s különböző helyeken, u. m. Irinyben 12 évig, Király-Darócson 5 évig s végre Szaniszlón 22 évig, tehát összesen 39 évig működött mint rendes lelkész, mint elhívott munkás az urnak szőlőjében. Temetésén Uray József csomaközi lelkész prédikált, az oratiót pedig Vityi Bertalan berei lelkész végezte. A boldogult csöndes, zajt nem szerető, feltűnni nem vágyó s így hivatali körén kívül alig ismert egyéniség volt, de a ki hű vala mindenkben. — Halálát özvegye s több gyermeke siratja. A kifáradott munkásnak legyen könnyű a föld s nyugodjanak békében porai!

Iskolai értesítés. A hódmező-vásárhelyi ref. főgymnáziumban az 1879/80. tanévre szóló írásbeli érettségi vizsgálatok jur. 7., 8., 9-ik, a szóbeliek ugyanazon hó 19., 20., 21. napjain fognak megtartatni. A magántanulók a felvétellel június 1-ig kizárólag jelentkezhetnek. Az évről közvizsgálatok jun. 23., 24., 25., 26-ik napjain tartatnak meg. — Az év-záró ünnepély június 27-én leend. *Az igazgatóság.*

Az egyetemes tanítógyűlés végrehajtó bizottságának nagy gyűlése f. hó 16-án és 17-én tartatott Budapesten. A gyűlés igen látogatott volt. A hazai tanítóegyletek és testületek közül 32-en vettek részt a gyűlésben az által, hogy a megvitatandó tárgyakra vonatkozólag írásban küldték be a központhoz véleményeiket; ezek közül 27 egylet illeőleg testület képviselőt is küldött. Tárgyai közül kiemeljük, hogy 1. „Eötvös-alap“ ügyében felolvasatott titkári jelentés szerint a tanítók gyermekei közt ez évben 1100 frt osztott ki, még pedig az egyetemi ösztöndíjakkól egy tanulóknak 200 frt, egynek 100 frt; a tanítóképezdei és gymn. ösztöndíjakkól 5 tanítóképezdei és 1 gymn. tanulóknak 100—100 frt; 1 nyug. tanítónak 100 frt; egy özvegy tanítónénak és egy tanítónak 50—50 frt. Valóban az „Eötvös-alap“ sok jót művel! 2. Az Eötvös-alap ügye után a gyűlés „a tanítóegyletek országos szövetségének“ kérdésére tért át. A gyűlés titkára felolvasván a miniszter leiratát, mely szerint a tanítóegyletek országos szövetségét feleslegesnek tartja, élénk vita indult meg s 4 rendbeli indítvány is adatott be, melyek közül végre szavazattöbbséggel Péterffy Sándor e hasasztó indítványa fogadtatott el. A központ elnöksége ennél fogva megbízott, hogy a vidéki egyletekkel közölje a szövetség ügyében beadott 4 javaslatot s hívja fel őket, hogy véleményeiket Aug. 1-ig adják be a közp. elnökséghez, hogy az Aug. 20-án újból egybehívandó nagy gyűlés e tárgyban végérvényesen határozhasson. 3. a h.-m.-vásárhelyi tanítóegylet azon kérdése következtében, hogy lehet e a tanító lapszerkesztő? minthogy egy h.-m.-vásárhelyi tanító, mint szerkesztő, az iskolaszék által felelőségre vonatott, a gyűlés egy 3 tagu bizottságot küldött ki azon utasítással, hogy e tárgyban a törvény 141. §-ának tekintetbe vételével, mely a tanítónak iskolán kívüli foglalkozásáról szól, adjon véleményt s a nevezett §-nak világosabb értelmezése végett ille-tekés helyen tegeyen lépéseket.

— **A megjelent s különösen protestáns szempontból érdekes művek jelzése** sőt ismertetése egyik feladata a Prot. Hetilapnak, azonban szűk terjedelme miatt pyakran elmulasztani kénytelen feladatszerű köteleességét. Éppen azért azon barátaink, kiknek beküldött műveikről vagy füzeteikről eddig nem szóltunk, e sorokat vegyék okadatolt mentségül.

1.) „Magyar ref. vallásu presbiterek könyve, melyben röviden s lehetőleg népszerűen előadtnak mindazon vallásra s egyházra vonatkozó ismeretek, a melyekkel a presbitereknek bírnók kell.“ Több rendbeli források után összeállította s kiadja Nagy Lajos m.-pécsi ref. lelkész. Nyomatott Debreczenben 1880. Ára 30 kr. A tiszta jövedelme 15%-a a debreczeni főiskolában levő szegény tanulók segélyezésére fordítatik. E művet a kegyeletes czélon felül ajánljuk azért is, mert 78. lapon a presbitereknek szükséges ismereteket jó megválasztással, szabatos nyelven jó magyarsággal adja elő.

2.) **Egyházi beszédek ünnepkövetek és ref. néptanítók számára.** Irta Biky Károly györgyteleki ref. lelkész. Kiadja Debreczenben ifj. Csáthy Károly. Ára a 180 lapra terjedő műnek 1 frt. Benne összesen 26 egyházi beszéd foglalattik, ezek között közönséges alkalomra s, a többi ünnepi alkalmakra irott. Minthogy e beszédek a szerző szerint olyanok számára irattak, kiknek legnagyobb részétől még a mások egyházi beszédeinek átdolgozását sem lehet követelni, mint kiknek „más téren kell idejüket s erejüket felhasználni,“ — azok igen nagy figyelemre méltók; mert tény- és arnyoldalaik egyiránt követésre találhatnák alaki és tárgyi tekintetben. Éppen ezért ezen e beszédek tüzetes birálatát legközelebb közölni igyekezünk.

3.) **Deáki értekezések.** Kiadja a pápai ref. főiskola igazgatósága. Hatodik füzet. Nyomatott Pápán ref. főtanoda betűivel 1880. Ezen füzetben egy értekezés foglalattik ily czim alatt: „A mysticismus eredete, fejlődése és befolyása az írásmagyarázatra. Irta Szép Lajos harmad éves ref. papnövendék a pápai ref. főiskolában. A „Deáki“ alayitvány értelmében koszoruzott pályamű az 1878/9-ik isholai évről. Ára 40 kr. A szép készültég és szorgalmas tanulmányozás gyümölcseként üdvözljük a derek ifju szerző e művét, s ohajtuk, hogy az minél szélesebb körben tege nevért ismertté.

A „Protestáns Theologiai könyvtár“ előfizetőinek névsora az 1880. 1881. 1882-iki 3 éves cycclusra. (Folytatás.)

161. Horváth Sándor r. l. M. Décse; 2. Bárczay Gyula r. s. l. Omoravica; 3. Éry Ferencz r. l. Pacsér; 4. Jezernický Kálmán r. l. Ter. Szecsöd; 5. Raposa Sándor ref. tanító, Ter. Szecsöd; 6. Kis Endre r. l. Sz. Benedek; 7. Kocsis József r. l. Sonkád; 8. Tóth Dániel r. l. Emőd; 9. Szócs Sándor r. l. Déva; 170. Kis Mózes r. l. M. Németi.

171. Lévy Lajos r. s. l. Pest; 2. Kis Benő r. s. l. Jász-Kisér; 3. Sátor Dávid r. s. l. Szinerváralja; 4. Végh Mihály unit. theol. Kolozsvár; 5. Vitalis Elek unit. th. 6. Barabás Abel unit. th. 7. Gábor Albert unit. th. 8. Német István unit. th; 9. Siménfalvi Árpád unit. th; 180. Mózes Mihály unit. theol.

181. Kanyaró Ferencz unit. theol. Kolozsvár; 2. Demeter Lőrincz unit. th; 3. Adorján Domokos unit. theol; 4. Kelemen József r. p. j. Székely Udvarhely; 5. Teleki József r. p. j. Sz. Udvarhely; 6. Biró Áron r. p. j. Sz. Udvarhely; 7. Lőrinc Gyula r. p. j. Sz. Udvarhely; 8. Tornos Pál ev. l. Vác; 9. Soltész László r. l. Hajdu Szoboszló; 190. Kiss Kálmán tanár, Nagy Körös.

191. Szentés János tanár, Gyöng; 2. Széki Elemér tanár. Gyöng; 3. Pajkos Endre r. s. l. Szina; 4. Nagy Sándor ev. l. Ns. Dömölk; 5. Varga József r. l. Szikszó; 6. Simoridesz János ev. l. Szécsény; 7. Miskolci Sz. József r. l. Tisza-Várkony; 8. Szücs István r. s. l. Ungvár; 9. Nagy József r. l. Héviz; 200. Rác Miklós r. l. Kun Hegyes.

201. Vasvári Sándor r. s. l. Pátka; 2. Szarka Soma r. tanító Duna-Pataj; 3. Ihász László ev. l. Kis-Baboth; 4. Kis-babothi ev. gyülekezet; 5. Borzsák Endre r. l. Szegszárd; 6. Varga Pál r. l. Mező-Kaszony; 7. Achim Mihály ev. l. Gyón; 8. Leskó Béla ev. l. S.-Kaza; 9. Balogh György r. l. B.-Bicske; 210. Ujj János r. l. Korláth.

211. Kolozsvári ref. tanoda könyvtára; 12. Gyarmathy Zsigmond. Bánfl-Hunyad; 13. Végh Sándor r. l. Turkeve; 14. Balogh István r. l. Fülöpös; 15. Urbán Adolf ev. főesp. Hanusfalva; 16. Zemán János ev. l. Margonya; 17. Simkovic Pál ev. l. Pardics; 18. Placskó István ev. l. Sökut; 19. Kovács Sámuel r. l. Dézs; 220. Mocsai Antal ref. főesperes Felső-Ireg.

221. Cserna István r. l. Bálványos; 22. Bernáth István r. l. Dráva-Szabolcs; 23. Magyar László ügyvéd Kecskemét; 24. Szikszó vidéki ref. lelkészi kör, Szikszó; 25. Farkas Antal ügyvéd, Szatmár; 26. Böszörméayi, Elek, Szatmár; 27. Simon Károly r. l. Szilvás; 28. Horthy István ref. egyh. megyei gondnok, Kenderes; 29. Bancsó Antal ev. theol. tanár, Eperjes, 230. Pongrácz Antal ev. l. Gyékényes.

231. Forgács Endre r. s. l. Czepléd; 32. Raab Károly ev. főesp. F.-Micsinye; 33. Pap István r. l. S.-M.-Berkesz; 34. Verbai István r. l. Csurgó; Csurgói ref. gymnázium; 36. Szalay Ferencz ev. theol. Sopron; 37. Pál Károly r. l. Eresztevény; 38. Rác Károly r. s. l. Túzsér; 39. Illyés Bálint r. l. Kisújszállás; 240. Sántha Károly ev. l. Sz.-Lőrincz.

(Folyt. köv.)

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **Joó István.**

Főmunkatárs: **Tóth Sámuel.**